

Hazırda dünya ölkələri arasında iqtisadi əlaqələrin sürətli inkişaf etdiyi bir dövrdə turizm xarici iqtisadi fealiyyətin ən dinamik inkişaf edən sahələrdən birinə çevrilib. Müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra yeni ictimai-iqtisadi inkişaf yoluna qədəm qoyan, açıq bazar iqtisadiyyatı sisteminin tələbləri əsasında inkişaf edən Azərbaycan beynəlxalq aleme ineqrasiya prosesləri çərçivəsində dünya dövlətləri ilə iqtisadi əlaqələrini genişləndirib və bu əlaqələrin bir qolu olan turizm sahəsində görülen işlər təqdirəlayıqdır. Təbii ki, müasir dünyada turizm iqtisadiyyatın əsas inkişaf və gəlir istiqamətlərindən biri kimi dəyərləndirilir. Ölkəmizdə bütün sahələrdə olduğu kimi, turizminin inkişafına da dövlət tərefində ayrılan diqqət və qayğı bu sahəni iqtisadiyyatın aparıcı sahəsinə çevirib. Görülən işlər ölkənin müxtəlif bölgələrində turizmin fərqli növlerinin, saqlamlıq, qış, mədəni, işgüzar, eko-turizm və kənd turizmi kimi növlerinin inkişafına ciddi təsir göstərib. Turizm sektorunda göstərilən xidmətlərin yalnız kəmiyyət göstəriciləri baxımından deyil, keyfiyyət baxımından da təkmilləşdirilməsi, turistlərin ölkəmizə cəlb olunmasına əsas amillər sırasındadır. Statistik rəqəmlərə nəzər salsaq bunun şahidi olarıq. Ötən il Azərbaycana dünyadan 196 ölkəsindən 2626,7 min və ya əvvəlki ilə müqayisədə 25,9 faiz çox əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs gəlib.

Gələnlərin 27,8 faizi Rusiya Federasiyası, 16,2 faizi Türkiye, 9,3 faizi Hindistan, 8,0 faizi İran, 4,2 faizi Gürcüstan, 3,7 faizi Səudiyyə Ərəbistanı, 3,3 faizi Qazaxıstan, 3,1 faizi Pakistan, hər birindən 1,8 faiz olmaqla Birləşmiş Ərəb Əmirlilikləri və Özbəkistan, 1,7 faizi Çin, 1,4 faizi Ukrayna, 1,3 faizi Türkmenistan, 1,2 faizi Küveyt, 1,1 faizi İsrail, hər birindən 1,0 faiz olmaqla Belarus və Böyük Britaniya, 12,1 faizi digər ölkələrin vətəndaşları olub. Gələnlərin 67,3 faizini kişilər, 32,7 faizini qadınlar təşkil edib. 2023-cü ilə müqayisədə Hindistan'dan gələnlərin sayı 2,1 dəfə, İspaniyadan 2,0 dəfə, Cənubi Koreyadan 1,9 dəfə, Çindən 1,9 dəfə, Qırğızistandan 49,6 faiz, Qazaxistandan 48,6 faiz, Pakistan'dan 46,7 faiz, Filippindən 44,3 faiz, Oman'dan 41,6 faiz, İordaniyadan 39,7 faiz, Polşadan 37,0 faiz, ABŞ-dan 35,1 faiz, İtaliyadan 35,1 faiz, Almaniyadan 27,4 faiz, İrandan 27,2 faiz, Niderlanddan 27,1 faiz, Türkmenistandan 27,0 faiz, Tacikistandan 21,7 faiz, Səudiyyə Ərəbistanından 21,6 faiz, Yeməndən 21,0 faiz, Fransadan 20,0 faiz, Böyük Britaniyadan 19,2 faiz, Misirdən 17,2 faiz, Rusiya Federasiyasından 17,0 faiz, Özbəkistandan 17,0 faiz, Ukraynadan 15,6 faiz, Türkiyədən 12,7 faiz, Moldovadan 11,8 faiz artıb. 2023-cü ilə müqayisədə Avropa İttifaqına üzv ölkələrdən gələnlərin sayı 34,9 faiz artaraq 112,3 min nəfər, körfəz ölkələrdən gələnlərin sayı 21,4 faiz artaraq 425,0 min nəfər, MDB ölkələrdən gələnlərin sayı 18,8 faiz artaraq 979,0 min nəfər olub. Ölkəmizə gələn əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin 75,6 faizi hava, 23,1 faizi dəmir yolu və avtomobil, 1,3 faizi isə dəniz nəqliyyatından yararlanıb. 2023-cü ilə müqayisədə xarici ölkələrə gedən Azərbaycan vətəndaşlarının ümumi sayı 15,5 faiz artaraq 2158,9 min nəfər olub. İrana gedən Azərbaycan vətəndaşlarının sayı 32,0 faiz, Rusiyaya gedənlərin sayı 11,6 faiz, Gürcüstana gedənlərin sayı 11,5 faiz, Türkiyəyə gedənlərin sayı 8,5 faiz artıb. Azərbaycan vətəndaşlarının 41,0 faizi Türkiyəyə, 20,7 faizi Rusiyaya, 8,7 faizi Gürcüstan'a, 8,7 faizi İrana, 20,9 faizi digər ölkələrə səfər edib. Gedənlərin 63,8 faizi kişilər, 36,2 faizi qadınlar olub. 2024-cü ildə xarici ölkələrə səfər edən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının 69,4 faizi hava, 28,5 faizi dəmir yolu və avtomobil, 2,1 faizi isə dəniz nəqliyyatından yararlanıb.

Azərbaycan dünyanın 196 ölkəsindən turistləri qarşılıyıb

YƏHUDİLƏRİN VƏ XRİSTİANLARIN ƏN ÇOX SƏYAHƏT ETDİKLƏRİ ÖLKƏ

Ölkə başçısının məqsədönlü və balanslı xarici siyaseti, uğurlu daxili siyaseti nəticəsində Azərbaycan bu gün dünya üzrə ən təlükəsiz və sabit ölkələr sırasındadır. Bu amilə isə müasir dünyada turistlərin səyahət seçimi etməsində ən əsas göstəricidir. Ölkəmizin tarixi mədəniyyət abidələri var. Azərbaycanın ən meşhur turistik əhəmiyyətli Şəki Xan Sarayı, Nuhun qəbri, Naxçıvan diarı, Qubanın Xınalıq kəndi, Qəbələ üzüm bağları, Talyış dağları və s. turistlər üçün çox məraqlı məkanlardır. Azərbaycanda tarixən müxtəlif xalqlar və dinlər arasında qarşılıqlı hörmət və etimada əsaslanan səmimi dosluq və əməkdaşlıq münasibətləri də mövcuddur. Yüksək tolerantlıq ənənələrinin formalşdırılmışlığı dəniz, coxmilletli və çoxkonfesiyalı dövlət kimi dünyada yüksək imicə malikdir. Ölkəmizə gələn her bir kəs burada tolerantlıq mühitinin bir daha şahidinə çevrilir. Bu gün dünya ictimaiyyəti Azərbaycanın nümunəvi tolerantlıq, multikulturalizm modelini, dinlərəsəsi dialoq mədəniyyətini qəbul edir və öyrənir. Bəli, bu gün dünyəvi, müasir, dünyaya açıq olan Azərbaycanda bütün dinlərin və etnik qrupların nümayəndələri birgə yaşayır və ölkəmizin uğurlu inkişafına töhfələrini verirlər. Bu gün məsələn ölkələri ilə yanaşı, yəhudilərin və xristianların da ən çox səyahət etdikləri ölkə kimi Azərbaycanı seçirlər. Belə ki, əhalisi əsasən məsələn məsələn ölkələrdən ibarət olan Azərbaycanda əsrlər boyu mövcud olan dini tolerantlıq, dünyəvilik, multikulturalizm ənənələri sayesində yəhudilər və xristian icmaları həmisi əmin-amanlıq şəraitində yaşayıblar. Azərbaycan dövlət başçısı daim ölkədə qədim multikultural dəyərlərin, tolerantlıq ənənələrini təşviq edərək, radikallığı, ekstremizmi və dinlərəsəsi nifrəti redd edir. Azərbaycanda ölkə rəhberliyi tərefindən bütün dinlərin dinc və harmoniya şəraitində mövcud olduğu əlverişli mühit yaradı-

lib. Azərbaycan öz dini müxtəlifiyi ilə fəx edir. Çünkü Azərbaycan dünyanın ən qədim xristian dövlətlərindən birinin yerləşdiyi məkan olub və xristian icması əsrlər boyunca Azərbaycan tarixinin formalşamasında iştirak edib. Xristian və müsəlman icmaları ilə yanaşı yaşayın 30 minlik yəhudü icması isə Azərbaycanda əsrlərdir ki, yaşamaqdadır. Ölkəmizdə mövcud olan vəziyyət, reallıqlar dövlət siyasetinin məntiqi nəticəsidir. Azərbaycanda olan multikulturalizm məktəbi, tolerantlıq bu gün yeni mərhələdədir.

2023-CÜ İLLƏ MÜQAYİSƏDƏ XARİCİ TURİSTLƏRİN SAYINDA 48 FAİZ ARTIM

Böyük İpek Yolunun kəsişməsində yerləşən Azərbaycanın coğrafi mövqeyinin onu müxtəlif mədəniyyətlərin bir araya gəlməsinə və birlikdə inkişaf etdiyi məkana çevrilmesine şərait yaradır. Təbii ki, ölkəmizin turizm imkanlarının dünya dövlətlərində təqdimi də turistlərin ölkəmizə axını artırır. Bu gün Azərbaycanda turizmin inkişafı respublikamıza xarici vətəndaşların cəlb edilməsi ilə yanaşı, həm də bölgələrdə əmək məşğulluğunun artması, yeni iş yerlərinin açılması baxımından da sərfəlidir. Bu isə dövlət siyasetinin prioritet məsələlərindən biridir. Onu da xatırladaq ki, Odlar diarı kimi səciyyələndirilən ölkəmizdə bu sahənin tərəqqisi üçün geniş potensial vardır. Təsadüfi deyildir ki, dünyada olan 11 iqlim qurşağından 9-u ölkəmizdədir. Ölkəmizdəki Dövlət Qoruqları da turistlərini diqqətində olan məəkanlardandır. Ölkəmizdə olan qoruqların və muzeylərin 2024-cü ildə ziyyərət edənlərin sayında 35 faiz artım olub. Hazırda "Yanardağ" Dövlət Tarix-Mədəniyyət və Təbiət Qoruğu na və "Atəşgah məbədi" Dövlət Tarix-Məmərlıq Qoruğuna giriş ödənişlidir. Yerli və xarici ziyyərətçilər üçün "Kış" Tarix-Məmərlıq Qoruğunun tərkibində Albani Məbədində, "Yuxarı Baş" Milli Tarix-Məmərlıq Qoruğunun tərkibində Xan Sarayına, Şəkix-

novlар evinə, Şəki Xalq Tətbiqi Sənəti Muzeyinə, Şəki Dövlət Rəsm Qalereyasına, həmçinin "Lahic" Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğunun tərkibində yerləşən Lahic Tarix-Diyarşunaslıq muzeyinə, "Bəsqaş" Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğunun tərkibindəki Hamam muzeyinə və yalnız xarici vətəndaşlar üçün "Diri Baba" türbəsinə biletə daxil olmaq mümkündür.

Qeyd olunan qoruq və muzeyləri ötən il bilet alaraq ziyyərət edənlərin sayı 35 faiz artırıraq 663 459 nəfər (460 331 nəfəri xarici vətəndaş, 203 128 nəfər Azərbaycan vətəndaşı) təşkil edib. Əvvəlki illərdən fərqli olaraq 2024-cü ildə ziyyərətçilərin texminin 70 faizini əcnəbilər təşkil edib və bununla da 2023-cü ilə müqayisədə xarici turistlərin sayında 48 faiz artım müşahidə olunub.

Qeyd edək ki, məktəbilər, əllər və müharibə veteranları, şəhid ailələri və 12 yaşınadək xarici turistlər qeyd edilən kompleks, qoruq və muzeylərə ödənişsiz giriş haqqına sahibdirlər. 2024-cü il ərzində ödənişsiz giriş haqqı olan 107 213 nəfər müvafiq kompleks, qoruq və muzeyləri ziyyərət edib.

Ümumilikdə 2024-cü ildə bilet satışından əldə olunan 5 786 259 manat vəsaitin 866 205 manatı ƏDV olaraq dövlət büdcəsinə ödənilib. Bununla da 2023-cü ilə nisbətən əldə edilən gəlirlərin məbləğində 72 faizdən çox artım qeyd olunub.

DÜNYADA OLAN 1700 PALÇIQ VULKANINDAN 700-Ü ÖLKƏMİZDƏDİR

Eləcə də yerli və xarici turistlərin istifadəsində olan Palçiq Vulkanları Turizm Kompleksini ziyyərət edən 22 352 nəfərin 88 faizini əcnəbilər təşkil edib. Kompleks ötən il bilet satışından 310 829 manat vəsait əldə edib ki, bundan da 47 414 manatı ƏDV olaraq dövlət büdcəsinə ödənilib.

Dünyada olan 1700 palçiq vulkanından 700-ü ölkəmizdədir. Əsasən, Abşeron yarımadası, Şamaxı-Qobustan, Cənub-Şərqi Şirvan və Bakı arxipelaqındadır. Onlardan 350-si aktiv vulkandır. Azərbaycanda 2 vulkan çox nadir hallarda rast gəlinən vulkanlardan sayılır ki, bunlar Qobustandakı "Qoturdağ" və "Çeyildə" vulkanlarıdır. Palçiq vulkanları həm müalicəvi xüsusiyyətinə, həm də məraqlı təbiət hadisəsi olduğuna görə turistlərin diqqətindədir. Dünyanın ən böyük vulkanlarından olan "Torağay"a və digər vulkanlara mənzərənin açılması, burada turistlərə gəzinti üçün əlverişli şərait yaradın 3 müxtəlif vulkan qrupunun olması, Qobustan qoruğunun yaxınlığında yerləşməsi kimi amillər turistik ənənələrinin dəyişdirilməsi və turistlərin ölkəmizə axını artırır. Bu gün Azərbaycanda turizmin inkişafı respublikamıza xarici vətəndaşların cəlb edilməsi ilə yanaşı, həm də bölgələrdə əmək məşğulluğunun artması, yeni iş yerlərinin açılması baxımından da sərfəlidir. Bu isə dövlət siyasetinin prioritet məsələlərindən biridir. Onu da xatırladaq ki, Odlar diarı kimi səciyyələndirilən ölkəmizdə bu sahənin tərəqqisi üçün geniş potensial vardır. Təsadüfi deyildir ki, dünyada olan 11 iqlim qurşağından 9-u ölkəmizdədir. Ölkəmizdəki Dövlət Qoruqları da turistlərini diqqətində olan məəkanlardandır. Ölkəmizdə olan qoruqların və muzeylərin 2024-cü ildə ziyyərət edənlərin sayında 35 faiz artım olub. Hazırda "Yanardağ" Dövlət Tarix-Mədəniyyət və Təbiət Qoruğu na və "Atəşgah məbədi" Dövlət Tarix-Məmərlıq Qoruğuna giriş ödənişlidir. Yerli və xarici ziyyərətçilər üçün "Kış" Tarix-Məmərlıq Qoruğunun tərkibində Albani Məbədində, "Yuxarı Baş" Milli Tarix-Məmərlıq Qoruğunun tərkibində Xan Sarayına, Şəkix-

Zümrüd BAYRAMOVA